

DIRBTINIO INTELEKTO ETIKOS CHARTIJA¹

I. Šio dokumento kontekstas ir tikslas

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT) įsipareigoja kurti, diegti ir naudoti dirbtinį intelektą (DI) laikydamasis Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje įtvirtintų ES vertybių, siekdamas skatinti į žmogų orientuotą ir patikimą DI. Dirbdamas su DI sistemomis, ESTT griežtai laikėsi ir toliau laikysis taikomų teisės normų, nustatytų, visų pirma, ES duomenų apsaugos reglamente² ir DI akte³. Tačiau patikimas DI turėtų būti ne tik teisėtas, bet ir etiškas bei patvarus tiek techniniu, tiek socialiniu požiūriu⁴.

Laikydamasis nurodytų pagrindų, ESTT palaipsniui diegia keletą DI grindžiamų įrankių, be kita ko, skirtų padėti Teisingumo Teismui ir Bendrajam Teismui vykdyti savo teismines funkcijas. Tikimasi, kad šie įrankiai padidins teisminių ir administracinių procesų našumą ir efektyvumą, priartins Teisingumo Teismą prie piliečių.

Kai DI pasitelkiamas vykdant ESTT teismines funkcijas, jis kelia nemažai pavojų. Iš jų išskirtini šališkumas ir diskriminacija, susiję su netinkamų ar iškreiptų duomenų naudojimu, jautrios informacijos, įskaitant asmens duomenis, atskleidimu, kibernetiniais išpuoliais, paaiškinamumo trūkumu ir, – tai ne ką mažiau svarbu teismų veiklos kontekste, – pernelyg dideliu pasitikėjimu technologijomis („automatizavimo šališkumas“). Pastarasis veiksnys gali sustabdyti jurisprudencijos plėtrą, sumažinti dėmesį kitoms teisinėms sistemoms, skatinti tam tikrų teisinių kultūrų dominavimą ir paveikti teismo sprendimų kokybę.

Siekiant sumažinti šiuos pavojus ir užtikrinti, kad žmonės, ypač teisėjai ir generaliniai advokatai, išlaikytų visišką teisminių procedūrų kontrolę, išsaugodami savo autonomiją ir nepriklausomumą, būtina nustatyti etikos standartus.

¹ Šią Chartiją ESTT priėmė 2026 m. sausio 26 d.

² 2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1725 dėl fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, organams, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 45/2001 ir Sprendimas Nr. 1247/2002/EB (OL L 295, 2018 11 21, p. 39).

³ 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1689, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 ir (ES) 2019/2144 ir direktyvos 2014/90/ES, (ES) 2016/797 ir (ES) 2020/1828 (Dirbtinio intelekto aktas) (OL L, 2024/1689, 2024 07 12, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>). Nors DI aktas įsigaliojo 2024 m. rugpjūčio 1 d., jo nuostatų taikymo pradžios datos kinta nuo 2025 m. vasario 2 d. iki 2027 m. rugpjūčio 2 d. Kiek tai praktiškai įmanoma, ESTT įsipareigoja nedelsdamas laikytis visų nuostatų, netaikdamas jų oficialios taikymo pradžios datos.

⁴ Nepriklausomos Aukšto lygio ekspertų grupės dirbtinio intelekto klausimais parengtos Patikimo DI etikos gairės, 2019 m.

Šioje Chartijoje⁵ išdėstyti ESTT įsipareigojimai dėl etiško institucijoje sukurtų ar įdiegtų DI įrankių naudojimo. Ji suteikia aiškumo institucijos vidaus vartotojams ir visuomenei dėl institucijos veiklos ketinimų, yra svarbi kuriant, įvedant ir naudojant DI sistemas per visą jų gyvavimo ciklą.

A. Etikos standartai ir priemonės, skirtos atsakingam DI naudojimui skatinti ir rizikai mažinti

Sąžiningumas, nešališkumas, nediskriminavimas ir pagrindinės teisės

ESTT užtikrins, kad bet kurio tarnybų arba jo kontroliuojamų rangovų sukurta DI sistema būtų suprojektuota ir įgyvendinta laikantis sąžiningumo, nešališkumo ir nediskriminavimo principų ir kad ji visiškai paisytų pagrindinių teisių. Taip pat, rinkdamasis trečiųjų šalių DI sistemas, kurios bus diegiamos institucijoje, ESTT, remdamasis turima informacija, ims visų pagrįstų priemonių užtikrinti, kad tokios sistemos atitiktų nurodytus principus ir pagrindines teises.

Duomenų rinkiniai, naudojami DI sistemų kontekstiniam mokymui, aprobavimui ir bandymui ESTT, turi būti tinkami, reprezentatyvūs, kiek tik įmanoma, be klaidų, išsamūs, nuoseklūs ir atnaujinti. Turi būti dedamos visos pagrįstos pastangos, kad būtų nustatytas, ištaisytas ir sumažintas galimas šališkumas, galintis lemti pagal Sąjungos teisę draudžiamą diskriminaciją, paveikti nešališkumą ar sukelti kitokį neigiamą poveikį pagrindinėms teisėms.

Siekiant užtikrinti lygiateisę prieigą, ESTT sukurtos ar diegiamos DI sąsajos ir sistemos turi būti pritaikytos įvairiems poreikiams ir gebėjimams. ESTT įsipareigoja kuo labiau sumažinti kliūtis, kylančias dėl technologinių įgūdžių skirtumų: darbo vietose, vykdamas teismo procesus ir visuomenei bendraujant su ESTT. DI priemonių naudojimas, laikantis ESTT vertybių, turi skatinti daugiakultūriškumą ir daugiakalbystę.

B. Skaidrumas ir atsekamumas

ESTT DI sistemas naudos tik viešojo intereso labui, siekdamas įvykdyti savo misiją ir užduotis pagal ES sutartis, ir tik laikydamasis numatytos kiekvienos sistemos paskirties. Kiekvienos DI sistemos ir kiekvienos naudojimo kategorijos konkrečios paskirtis ir tikslai turi būti tinkamai nustatyti ir dokumentuoti.

Teismo nariai ir darbuotojai gaus išsamius paaiškinimus ir informaciją apie DI įrankių veikimą. DI sistemų tikslumo ribos turi būti suprantamai aprašytos.

Kai vartotojai sąveikauja su DI sistema, jie turi būti apie tai informuojami. DI sugeneruotas turinys, kuris nebuvo patikrintas, turi būti atitinkamai pažymėtas, jei jis pateikiamas kitiems asmenims, nei jį sukurti paprašęs vartotojas.

⁵ Chartija grindžiama Dirbtinio intelekto strategija, kurią ESTT patvirtino 2023 m. birželio 19 d. ir paskelbė savo interneto svetainėje (https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-11/cjeu_ai_strategy.pdf). Strategijoje apibrėžti numatomi DI įrankių diegimo privalumai, nustatyti principai, kurių ESTT ketina laikytis, ir įtvirtintas tinkamas vidaus valdymo modelis, visų pirma, Dirbtinio intelekto valdymo taryba, sudaryta iš abiejų teismų narių ir administracijos atstovų.

Kontekstiniam mokymui naudojami duomenų rinkiniai ir procesai, kurie yra svarbūs DI sistemos generuojamiems rezultatams, turi būti žinomi ir dokumentuoti.

C. Sistemos vientisumas ir konfidencialumas

DI sistemos turi būti techniškai patvarios ir veikti saugiai, užtikrintai ir patikimai, turėti tinkamas apsaugos priemones, atsparumą atakoms, apsaugą nuo piktnaudžiavimo ir veiksmingus atsarginius mechanizmus, kad būtų išvengta bet kokių neigiamų padarinių ar jie būtų apriboti.

Konfidencialumas yra pagrindinė ir lemiamą ESTT darbo ypatybę. Tai reikalauja ypač atsargaus ir apgalvoto požiūrio į DI įrankių integravimą. Bet koks DI naudojimas turi visiškai atitikti institucijoje galiojančius konfidencialumo protokolus, vidaus saugumo taisykles ir duomenų apsaugos standartus.

D. Žmogiškasis veiksnys ir žmogaus atliekama priežiūra ir atskaitomybė

ESTT paskirstant užduotis tarp DI ir žmonių, turi būti užtikrintas pastarųjų pagrindinis vaidmuo, stiprinamųjų gebėjimai ir reikalaujama tinkamos žmogiškosios priežiūros. Kiek tai susiję su teisminėmis procedūromis, žmonės, ypač teisėjai ir generaliniai advokatai, išlaiko visišką kontrolę. DI sistemoms neturi būti patikėta atsakomybė už sprendimų priėmimą.

Visos DI sistemos turi būti kuriamos, diegiamos ir naudojamos prižiūrint žmonėms. Turi būti įgyvendinti griežti kokybės kontrolės mechanizmai ir protokolai. Tai apima vartotojų kontrolę ir atsiliepimus apie rezultatų kokybę. Už šią kontrolę atsakingi asmenys turi pranešti apie anomalijas ir klaidas.

Vartotojai privalo kritiškai vertinti mašinų generuojamus rezultatus, kiekvienu atveju tikrinti jų tikslumą ir išsamumą ir pranešti apie klaidas, problemas ar net paprasčiausias abejones, kad būtų galima atlikti tolesnius patikrinimus.

ESTT apibrėš ir paskirstys atsakomybę už įvairius DI sistemų kūrimo, diegimo ir naudojimo etapus, taip pat nustatys procesus, kuriais stebimas jų veikimas ir taisomi trūkumai ir klaidos.

ESTT išvystys ir taikys duomenų tikrinimo kultūrą, kuri suteiktų veiksmingas DI projektavimo, kūrimo ir naudojimo tikslumo, vientisumo, teisingumo ir patikimumo garantijas.

Siekiant išvengti atskaitomybės spragų, naudojant DI sistemas visada turi būti aiškiai nustatyta vidinė atsakomybė už galutinį dokumentą ar kitą naudojantis DI parengtą produktą. Už galutinį produktą visada atsako žmogus, ir ši atsakomybė negali būti perkelta DI sistemai.

ESTT tarnybų arba jo rangovų sukurtos DI sistemos turi būti reguliariai tikrinamos ir audituojamos, siekiant nustatyti ir ištaisyti galimus šališkumus ir trūkumus, pagerinti rezultatų kokybę.

Institucija įsipareigoja skatinti atsakingo ir patikimo DI naudojimo kultūrą, reguliariai rengti mokymus ir skleisti informaciją savo darbuotojams.

Valdymo mechanizmai turi būti peržiūrimi ir, jei reikia, koreguojami, siekiant užtikrinti, kad jie ir toliau atitiks savo paskirtį.

E. Pareigos visuomenei ir atsakomybė už aplinką

Diegdamas DI sistemas, ESTT supranta savo pareigas visuomenei ir atsakomybę už aplinką, todėl atidžiai vertins galimą poveikį.

Jis užtikrins, kad šių sistemų diegimas nesumažintų žmogiškojo aspekto piliečiams bendraujant su ESTT ir nepadidintų „skaitmeninės atskirties“.

Kuriant, diegiant ir naudojant DI sistemas bus siekiama kuo labiau sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, ypač energijos ir vandens suvartojimą arba CO₂ išmetimą. Bus svarstoma, ar galima pasirinkti mažesnę poveikį aplinkai turinčius sprendimus.

F. Nuolatinis tobulinimas

ESTT įsipareigoja neatsilikti nuo techninių, teisinių ir etinių pokyčių.

ESTT toliau skatins dialogą su nacionaliniais teismais ir institucijomis dėl DI naudojimo ir aktyviai jame dalyvaus. Jis toliau stiprins tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir dirbs su kitomis teisminėmis institucijomis, kad dalytųsi patirtimi. Jis sieks nustatyti ir įgyvendinti geriausią praktiką, taip pat dalyvaus akademinėse ir socialinėse diskusijose.

Dirbtinio intelekto valdymo taryba atsižvelgs į atitinkamus atsiliepimus, technologinius pokyčius ir į savo oficialių peržiūros mechanizmų rezultatus, kad siūlytų atitinkamai pataisyti ar pritaikyti šią chartiją arba parengti išsamias gaires konkrečiais klausimais.